

Mən bu yazını uzun illərdir ki, yazmışdım. Amma çap etdirmək istəmərdim. Çünki fikirləşirdim burada yazdıqların Azərbaycan mədəniyyətinə rəhbərlik edənlərin ürəyincə olmayacağı və yəni də mənə qarşı böyük hücumlar olacaq. Hətta məni quruluşçu rejissor işlədiyim Azərbaycan Dövlət Gənc Tamaşaçıları Teatrından işdən də çıxartdıra bilərlər. Axı uzun illərdir ki, onlar buna çalışıblar... Hətta keçmiş teatr rəhbərlərini məcbur eləyirdilər ki, mənə tamaşalara quruluş verməyi belə əngəl yaratsınlar... Nə isə...

2023-cü ilin 11 və 12 aprel tarixlərində Azərbaycan Milli Teatrının 150 illiyi münasibətilə Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyinin "Azərbaycan Teatrı-150- İnkışaf Perspektivləri" adlı Teatr Forumunu Heydər Əliyev Mərkəzində birlikdə keçirməsi artıq mənə maraqlı yaratdı ki bu müqəddəs iş, ölkə başçısı soviyyəsində desteklərdir. Bu forumda Mədəniyyət Nazirini özəv edən birinci müavin Adil Kərimlinin də maraqlı, məntiqli, səmimi çıxışı bu məsələyə mənə böyük maraqlı yaratdı. Həm də bu tədbirdən sonra cənab Adil Kərimlinin ölkə başçımız tərəfindən Mədəniyyət naziri təyini olunması artıq yeni təfəkkürü bir insanın belə böyük və cavabdehli vəzifəyə gəlməsi deməli, ölkə başçımız cənab İlham Əliyevdə Adil Kərimlinin bu sahədə böyük işlər görəcəyinə inamı çox artırır. Əslində ölkənin birinci adamından on sərəviri adınə qədər hamı başa düşsə ki, teatr hər bir millətin müqəddəs sərəvridir və onu qorumaq, bu sahədə çalışmaları hər cürə şərəif yaratmaq bizim bir millət kimi hamımızın borcudur, onda bizim illərlə yazdığımız məsələlərin özünü müsbət həllini tapardı. Gəlin bir həqiqəti deyək ki, biz bir millət olaraq ədəbiyyatımızda, incəsənətimizə, teatrımıza bir qədər biganə xalq olduğumuzdan (əlbəttə, mənə hamını nəzərdə tutmuram. Bu fikiri yüksək rütbəli memurlar, nazirlər, nazir müavinləri, İcra Hakimiyyəti başçıları, onların müavinləri, Millət vəkili, pullu, imkanlı adamlarımız, imkanlı müəssisələrin rəhbərləri, imkanlı sahibkarlar haqqında deyirəm) teatrımız, kinomuz belə çətin duruma düşsə. Təsəvvür edin ki, Sovetlər quruluşu dağıldıqdan sonra teatr işçilərinin bu 31 ildə ömək haqqları bir dəfə də artırılmayıb. Sadəcə ömək haqqı ilə bağlı artırımlar olanda onların da ömək haqqı 5-10 faiz artıb. Bu gün teatr işçiləri 300-500 manat civarında ömək haqqı alırlar. O teatr işçisi həmin ömək haqqı ilə həm bir ay öz ailəsini dolandırmaq, həm sosial məsələləri verməli, həm uşaqlarının geyim, məktəb məsələlərini həll etməli və həm də kirayədə qaldığı evin pulunu verməlidir... Bax, bütün bunlara rəğmən rejissorlardan aktordan yaxşı tamaşa da gözləyirik və yeri gələndə tələb də eləyirik. Bölgə teatrlarında işləyənlərin vəziyyəti daha ağır və dözülməzdir. Çünki Bakıda olan teatrların aktorları seriallara çəkilməklə, dublyajda işləməklə, radiolarda çıxış etməklə özlərini və ailələrini birtəhər dolandırır, amma bölgədə işləyən teatr işçiləri bütün bunlardan da məhrumdur. Doğrudanmı bu problemləri həll etmək olmaz? Doğrudanmı Azərbaycan teatrını dünyəvi teatrları soviyyəsinə qaldırmaq olmaz? Məgər bizdə bu sahədə mütəxəssislər yoxdurmu? Əlbəttə, var. Sadəcə onlara diqqət, qayğı, canıyananlıq göstərməliyik.

Təsəvvür edin ki, ölkə büdcəsindən ən az maliyyə Mədəniyyət Nazirliyinə ayrılır. Amma millətin dünyada tanınmasında ən çox iş görəndə mehaz Mədəniyyət Nazirliyidir. Belə olan halda bəs niyə bu Nazirliyə ən az maliyyə ayrılır? Niyə bu məsələni keçmiş nazirlər dövlət başçısı soviyyəsində qaldırmaıyblar? Bu yazımda verəcəyim təkliflərlə mən "Amerika köşf etmək istəyirəm". Sadəcə ömrünün 50 ilini ədəbiyyata, incəsənətə, jurnalistikaya sərf eləyən, Azərbaycan Dövlət İncəsənət İnstitutunda aktorluq və Moskvada

Beynəlxalq Teatr Sənəti Akademiyasında (Rusiya Dövlət Teatr Sənəti İnstitutu) rejissorluq təhsili alan bir mütəxəssis fikirləridir. Mən bu müddətdə ədəbiyyat, incəsənət, jurnalistika sahəsində heç də az iş görməmişəm. Belə ki, uzun illər, düz 26 il ayı-ayrı teatrlara rəhbərlik etmişəm. Azərbaycan Teatr Xadimləri İttifaqının katibi, Sumqayıt Bölgə Şöbəsinin

Teatrımızı və kinomuzu dirçəltməyin yolları haqqında təkliflərim (Şəxsi düşüncələrim)

sədri olmuşam. 140-dan çox tamaşalara quruluş vermişəm. Aktor kimi 40-dan çox rol oynamışam. 150-dən çox hekayənin, 16 pyesin, 20 ssenarinin, 7 romanın, 10 povestin, 1500-dən çox məqalənin, publisist yazılarının, ressenziyaların müəllifiyəm. Deməli, bu sahələrdə böyük həyat yolu keçmişəm və burada yazacağım təkliflər də heç kimə qarşı qərəzçilik məqsədi daşmır. Çünki mən, uzun illər bu təklifləri verirdikdə, əvvəllər Mədəniyyət Nazirliyində əyləşən və teatr, kino sənətindən bixəbər, dilənət, rüşvət hərisi olan adamlar bu təkliflərimi düşmənçilik kimi başa düşüb və mənə qarşı həmişə pis, qərəzçi mövqedə, münasibətdə olublar. Buna görə tez-tez onlarla mübahisələrimiz düşüb, bir ildə ən azından üç-dörd dəfə komissiyaya göndərib, rəhbərlik elədiyim Sumqayıt

məhaz özlərini işlədiyi bu proyekt Mədəniyyət Nazirliyində yaradılmış tanınmış mütəxəssislərdən ibarət komissiyanın qarşısında müdafiə etməlidirlər. Hansı proyekt-layihə daha maraqlı olsa və həmin adamın dünya teatrını yaxşı bilməsi, təşkilatçılıqda, savadda, dünya mədəniyyətini bilməsində və ən əsası da kollektivlə gələcəkdə necə dil tapacağı əsas götürülməlidir və həmin adam da rəhbər təyini olunmalıdır. İkinci: Sovetlərin dövründə hər bir teatra il boyu quruluş xərclərinə görə Mədəniyyət Nazirliyindən pul ayrılırdı. Tamaşanın təhvilində Mədəniyyət Nazirliyinin nümayəndələri və tanınmış teatrşünaslar, mütəxəssislər gəlib həmin tamaşanın keyfiyyətinə baxıb və verdikləri pulun necə xərclənməsini nəzərdə edirdilər. Bu uzun illər, yəni 70 il davam eləyən çox gözəl üsul idi. Həm də teatr rəhbərləri özlərində bir məsuliyyət hiss edirdilər. Teatrlar da maliyyə sarıdan korluq çəkmir və istədikləri tamaşaları yüksək səviyyədə hazırlayırdılar. Hətta repertuar rəngləngliyinə də çox fikir verirdilər. Mədəniyyət Nazirliyi bir pyesin eyni vaxtda bir neçə teatrdə tamaşaya hazırlanmasına da icazə verirdi. Ona görə də teatrların repertuarı da rəngarəng olurdu. Həmin vaxtı çoxlu dramaturqlar da yetişirdi. Çünki dramaturqlara da yazdıqları pyeslərlə görə çox yaxşı qonorar verirdilər.

Amma nə gizlədək. Müstəqillik dövrümüzdə teatrlara verilən həmin quruluş xərcləri olan pullar kiçiklənə-çəkən "dörin ağlının" notisiyədə dayanırdı və bezi teatrlara bir-iki tamaşanın hazırlamaq üçün Dövlət sifariş adı altında pullar verildi. Bu pulların 50 faizinə tamaşa hazırlanırdı və 50 faizi yenidən nəgəd pul kimi Mədəniyyət Nazirliyinə qaytarılırdı. Bu oyunun ən dəhşətli olanda oldu ki, ayı-ayrı xarici ölkələrdən 3-cü, 4-cü ötür rejissorlar, rəssamlar, baletmeysterlər tamaşa qoymaq üçün teatrlarımıza dəvət olundu. Onlar da gəlib, qısa vaxtda ortabax tamaşalar hazırlayıb, çox böyük miqdarda qonorar alıb, öz ölkələrinə çıxıb getdilər. Həmin tamaşalar da bir neçə dəfə oynanıldı və sonra repertuardan çıxarıldı. Əlbəttə, biz hamımız bilir ki, bu pulların hamısı həmin adamlara verilmədi... Ən dəhşətli o oldu ki, azərbaycanlı dramaturqlara yazdıqları pyeslərlə görə daha qonorar verilmədi. Bezi pyeslər, hansılardan ki, müəllifi məşhur adamdır çünki qonorar verildi. Yəqin oxucu inanmıyacaq. Amma bu əsl həqiqətdir. Bununla da daha Azərbaycanda demək olar ki, heç kim pyes yazmadı... Doğrudur bir-iki dəfə pyeslərlə bağlı müsabiqələr keçirildi. 2010-cu ildə keçirilən müsabiqədə də mənəm "Şah İsmayıl" pyesim 34 pyesin içində ikinci dərəcəli mükafat aldı. Amma birinci yer heç bir pyesə verilmədi... Əslində hər bir respublikada dramaturgiya ilə bağlı müsabiqələr keçirilməliydi ki, cavanlar bu işə həvəslənsinlər. La-

REDAKTORDAN

kin bu edilmədi. Gəlin fikirləşək. Əgər dramaturq pyes yazacağı və həmin pyesə görə ona pul verilməyəcəksə, onda o, niyə pyes yazmalıdır? Axı bu gün yazıcıların da vəziyyəti heç də teatr işçilərinin vəziyyətindən yaxşı deyil. Onların çoxu heç yerdə işləmir. Öz əsərlərini yazırlar və o ümidlər yazırlar ki, gözəlyönlər kimi sənətçilər kimi, onlara qonorar verəcək, ya da borca pul götürüb, kitablarını çap etdirəcəklər ki, satıb borclarını qaytaracaqlar və bir az da özlərini qəpik-quruş qalacaq. Bax, budur əsl həqiqət. Amma Sovetlərin vaxtında yazıcılar satdıqları əsərlərin qonorarına hesabına çox yaxşı yaşayırdılar. Ona görə də böyük həvəslə yazırdılar. Xalq arasında yazıcılar, rejissorlara, aktorlara, jurnalistlərə çox böyük hörmət, sevgi vardı.

Əfsus ki, bu gün teatr işçiləri də çox çətin əmək haqqı alırlar. Onlar bu pulla öz ailələrini necə dolandırmalıdır? Ehtiyac içində yaşayan və ailəsinin ağır güzərandan çıxmasını gecikmədən fikirləşən aktordan şədvər rol tələb etmək olarmı?.. Bu gün tibbi sığorta hesabına hekimlərin əmək haqqı artır ki, artıb. Bəs çox böyük stresslərlə tamaşa hazırlayan rejissorlara, aktorlara hansı sığorta verilməlidir ki, onların da əmək haqqı artırılsın? Axı ailə vəziyyətinin ağır olması hər an düşüncə və bunlarla birlikdə böyük gərginliklə rol oynayan və hər ay da 10-15 tamaşada oynayan vaxt böyük gərginlik, stress keçirən aktordan, aktarısanın sağlamliq durumunu kim həll etməlidir? Təsəvvür edin ki, bu gün Daxili İşlər Nazirliyində işləyən adı bir serjant, Fövqəladə Hallar Nazirliyində işləyən ən adi işçi Xalq artısından iki-üç qat çox əmək haqqı alır. Təqəddürlərdə xaxda da təqəddül pulu Xalq artısından təqəddüdümdən iki-üç dəfə çox olur. Buna nə ad vermək olar?!.. Məgər bu haqsızlıq demək deyilmir?!.. Bəs bu haqsızlığı kim həll etməlidir?.. Üçüncü: Uzun illərdir ki, "Prezident mükafatı" adı altında hər il 150-dən çox mütəxəssisə 500 manat pul verilir. Təsəvvür edin ki, çox vaxt da bu, bir tamaşada oynayan aktordan içində yüksək peşəkar səviyyədə oynayan aktorlara yox, onlardan zəif oynayan aktora həmin mükafat verilir. Özü də bu mükafat alan aktorların çoxu demək olar ki, repertuarda olan tamaşaların heç yarisində da yoxdurlar. Nə var-nə var bunların fəxrli adları var. Amma o biri aktorların fəxrli adı yoxdur deyər və ya teatr rəhbərlərini və Mədəniyyət Nazirliyinin "lyubimçiki" deyillər deyər onlara vermirlər. Gülməli və acınacaqdır deyilmir? Amma həmin 500 manatı verən nazirliyin bu pulda təmənnası olmasaydı, həmin teatrın on aktoruna verilən 500 manatı teatrın hesabına köçürərdi və teatrın rəhbərlərinə tapşırırdı ki, o pulları ən yaxşı aktorlar arasında 200 manatdan hər ay böl. Hər ay həmin aktorlara verilən 5 min manat 25-30 aktor arasında bölünsə görün həmin aktorlara işləməyə necə böyük həvəslə yaranar. Bu yolla artıq teatrdə aktorların əmək haqqında da böyük sıçrayış olardı və hamı da həvəslə işləyər. Görün həmin vaxtı teatrlarda iş necə də yüksək və peşəkar soviyyədə gedirdi... Əvvəlki nazirlərin bu kobud səhvinə yaqin ki, yeni nazir tam həll eləyəcək və haqq təzliklə öz yerini tapacaq. Dördüncü: Teatrlarda təmir işləri getsə də, hələ də teatrların texnikası, işıq və səs effektləri, səhnə akustikası zəif soviyyədədir. Bölgə teatrlarında bu iş daha da zəif və primitivdir. Bu sahədə çalışanları mütəmadi MDB məkənində və xarici ölkələrdə olan teatrlara göndərmək lazımdır ki, onlar orada kurslar keçib, təcrübə mübadiləsində olub bu işi mükəmməl soviyyəyə öyrənsinlər. Axı müasir teatr yüksək texnika üstündə qurulub. Bütün bunların da xərçini əlbəttə, Mədəniyyət Nazirliyi özü çəkməlidir. Ən dözülməz odur ki, teatrlar uzun illərdir ki, binanın kommunal xərclərini ödəməkdə böyük çətinlik çəkir. Çünki biletlərdən gələn cüzi pulla kommunal xərçəri, işıq pulunu, su pulunu ödəmək çox çətinidir. Bu sahədə də teatrlara hökəmənd dövlət soviyyəsində köməklik olmalıdır. Belə olmasa teatrlar özlərini dolandıra bilməz.

(Ardı var)

Ağalar İDRİSOĞLU,
Əməkdar İncəsənət xadimi

